

Dumitru Copilu-Copillin, România

EMINESCU ȘI MAREA UNIRE, - UN VIS ÎMPLINIT*

MOTTO. „Sărbătorirea Centenarului Marii Uniri din Decembrie 1918 continuă – firesc, trebuie să continue – până în iunie 1920, când prin semnarea de către 16 state europene a Tratatului de pace de la Trianon-Franța, imperiul Austro-Ungaria dezintegrându-se au apărut noile state independente și au fost reîntregite cele deja existente, precum România. Atunci Transilvania a revenit la patria mamă și s-a oficializat recunoașterea universală a României Mari” (George Coandă)

I

Idealul pentru care a militat Mihai Eminescu întreaga sa viață activă până la sacrificiul de martiriu a fost **Cauza națională**, reper fundamental, atunci când vorbim despre limbă, istorie, credință, tradiție, neam, unire, cultură, valori care ne pot reprezenta în lume ca popor. Pentru Eminescu aceasta presupunea înainte de toate demersuri și acțiuni concrete de **apărare a identității și unității naționale** pe întreg teritoriul moștenit de la străbuni, prin: **a. Reunirea provinciilor istorice românești**, conform dreptului istoric și dreptului de neam, pe baza principiului ca popoarele singure să-și hotărască soarta lor, **obiectiv pentru care a militat poetul, după el preluat de generația care a înlăptuit Marea Unire din 1918; b. Păstrarea, consolidarea și promovarea limbii și culturii naționale** prin ceea ce, mai bine decât noi, în urmă cu cel puțin 130 de ani - în timpul vieții poetului - au susținut notorietăți ale vremii, românești și străine.

În ultimul deceniu de viață a poetului autoritățile românești de regulă refuzau să ofere străinătății informații despre viața și activitatea lui, deoarece „**în țara sa încă nu i se admite dreptul la recunoaștere**”. Am citat din „Istoria literaturii universale”. apărută la Sankt Petersburg-Moscova în 1881, autorul căreia Vladimir Zotov pentru a-l prezenta în cartea sa pe poetul român Mihai Eminescu a solicitat o carte de istorie literară, publicată anterior în România, „**Conspect asupra literaturii române și literaturilor ei de la început și până astăzi, în ordine cronologică**” de Vasile Gr. Popu, care precum Maiorescu vedea în Eminescu un poet de valoare națională. Oficialitățile românești au refuzat solicitarea, motivând scurt: „Această carte este interzisă în România”.

Se știe că mediul academic și universitar rusesc prin tradiție conservator și reținut față de noile valori apărute în alte țări, dovadă că Eminescu, atunci deja tradus și comentat în multe țări europene, în Rusia încă nu era tradus. Totuși, profesori de la Universitatea din Sankt Petersburg au prezentat sintetic în cursurile lor în principal ceea ce „**a intrat recent în circuitul marilor valori europene**”, printre ele și „**poetul de vază al României, Mihai Eminescu**”. În acest înțeles a și fost consacrat în enciclopedia germano-rusă de atunci, „Brockhaus - Efron” ca „**velikii poet**” („mare poet al contemporaneității”).

Trebuie să precizăm acum și aici faptul că această apreciere nu era una gratuită, ea s-a adevărat **încă în timpul vieții** poetului prin **traducerea și îndeosebi ecoul fulminant al poeziilor sale în 6 limbi europene din 11 țări** (reținem un singur **exemplu: debutul editorial** răsunător mai întâi în Germania, care includea 29 de poezii în antologia „Rumanische Dichtungen”, apărută între 1881-1889 la Leipzig și Bonn în 4 ediții, după care

au urmat traduceri și ecouri în Italia, Franța, Rusia, Austria, Cehia, Elveția, Ungaria, România și, atenție, Anglia. Aici, la Londra în 1887 apare volumul „Monarchs I Have Met”, care includea trei texte eminesciene (în limba engleză, germană, română) și comentarii (doar în limba engleză despre Eminescu), autorul Kingston îl editează și în SUA, la New York, surprinzător, în 8 ediții.

În timp ce Europa și America literară recunoșteau în Eminescu o mare valoare națională și europeană, în țara sa atunci era interzis din cauza convingerilor și acțiunilor sale politice (privind eliberarea Transilvaniei vasală Austro-Ungariei și integrarea ei în Patria mamă), de aceea **arestat în 28 iunie 1883**, condamnat și **izolat ilegal într-un ospiciu privat**, deci eliminat din viața publică. Acest adevăr a fost deconspirat nu după un veac, așa cum vedem că se întâmplă cu atâta rezistență încă în România, ci după numai exact trei luni, la **27 septembrie 1883**, apreciat fără nici o reținere un **caz „flagrant”** de „**persecuție politică**” de către o instanță mondială atât de înaltă, pentru acele vremuri reprezentând un fel de „CEDO” sau „Amnesty International” în nuce, înființată de Victor Hugo pentru protejarea mișcării literare din diverse țări ale lumii. Avem în vedere cel de al VI-lea **Congres al „Asociației Internaționale a Scriitorilor”**, **organizat de data aceasta în Olanda la Amsterdam**. La acest congres, reprezentanții României, atât raportorul oficial, diplomatul T. G. Dgiuvara, cât și savantul **B. P. Hașdeu** au prezentat „cazul Eminescu”, în același timp au protestat împotriva „izolării într-un ospiciu” a poetului român și eliminarea lui din viața publică, prin aceasta încălcându-i-se drepturile civile.

Se apreciază că sub presiune mediatică internațională, declanșată de acest Congres, la care s-a adăugat raportul general și rezoluția cu prezentarea cazului „flagrant” de „persecuție politică” a ziaristului român Eminescu, publicate în nr. 21 al Buletinului Congresului, oficial transmis către toate statele europene - cu toată opoziția adversarilor politici din România - Eminescu a fost transferat de la ospiciul privat din București la o vestită clinică din Ober-Döbling de lângă Viena. Aici s-a însănătoșit grabnic, doar prin „dezintoxicarea” de mercurul - ucigător, atunci interzis în Europa – dar administrat la ospiciul privat bucureștean al dr. Soutzo.

Ulterior, în preajma momentului voit tragic al morții poetului, reluând ideea militantismului eminescian pentru valorile și destinul neamului românesc, savantul român B. P. Hașdeu a pledat – în premieră - pentru a i se recunoaște „meritul lui cel mai covârșitor [care] este acela de a fi voit să introducă și de a fi **introdus în poezia românească adevărata cugetare ca fond și adevărata artă ca formă**, în locul acelei ușoare ciripiri” din vremea sa („Revista nouă”, 15 iunie 1889).

Cu **notorietatea** de care se bucura în epocă, Titu Maiorescu - în pofida demersurilor sale împotriva omului politic Eminescu - atunci **străfulgerat de conștiința sa de mentor, promotor și prevestitor al destinului profetic al poetului neamului românesc ne-a lăsat unice și providențiale judecăți de valoare istorico-literară**, în articolul „Eminescu și poeziile lui”, publicat în primul număr al bilunarul „Convorbiri literare”, apărut în iunie 1889: „Eminescu este un om al timpului modern, cultura lui individuală stă la nivelul culturii europene de astăzi”. iar după o îndelungată și responsabilă „**luptă dreaptă**” a turnat „**limba veche în formă nouă**”, prin care „**el trăiește de acum înainte în viața poporului său**”. Acest crez a fost sintetizat mai sugestiv în cunoscuta predicție de la finalul articolului: "Pe cât se poate omenește prevedea, **literatura poetică română va începe secolul**

al XX-lea sub auspiciile geniului lui, și FORMA LIMBEI NAȚIONALE, care și-a găsit în poetul Eminescu cea mai frumoasă înfăptuire până astăzi, **va fi punctul de plecare pentru toată dezvoltarea viitoare a vestmântului cugetării românești**" (evident e vorba aici de limba română literară modernă etalon, în care și-a scris opera, devenită limbă națională)

II

Aceste adevăruri au putut fi transpuse în valoare mai ales după actul Marii Uniri din 1918. Din numărul mare de publicații și evenimente consacrate împlinirii visului eminescian de Unire a provinciilor istorice românești, vom evoca un singur moment, de o semnificație aparte pentru istoriografia eminesciană, dar și ca eveniment socio-cultural care a polarizat cei mai importanți factori naționali, de la Academie până la ample manifestări de masă.

Astfel, după actul istoric al Unirii din 1 Decembrie 1918, în toiul organizării administrative și juridice a țării, în 1921, ministrul Cultelor și Artelor de atunci poetul Octavian Goga lansa un apel către românii de pretutindeni pentru obținerea unor subscripții de interes public național în vederea ridicării unui monument cu bustul lui Mihai Eminescu, însemn simbolic al împlinirii visului pentru care a militat poetul, - revenirea la Patria mamă a teritoriilor moștenite de la străbuni.

Printre primii care au răspuns apelului de a subscrie au fost locuitorii din 40 de comune bănățene, îndemnați de profesorii școlilor din Sânnicolau Mare, la inițiativa directorului școlii gimnaziale, Teodor Bucurescu, atunci și deputat în primul parlament al României Mari. Originar din Comloșu Mare, acesta a răspândit știrea că Eminescu a ajuns și în acea localitate cu o trupă de teatru, altădată vizitând capitala de județ Timișoara, fapte cu care **se mândreau** numeroase asociații de elevi, studenți, profesori, artiști populari, țărani, care **organizau** ample programe culturale științifice și sportive de masă, acțiuni dedicate lui Eminescu. Nu exista casă care să nu fi donat o sumă, fie ea cât de mică. Numele donatorilor și sumele de bani de regulă erau publicate în gazeta „Primăvara” din Sânnicolau Mare, astfel timp de patru ani s-a colectat aproape întreaga sumă necesară pentru unui bust al poetului, realizat în mărime naturală și așezat pe un soclu de granit negru înalt de 4 metri.

Festivitatea dezvelirii monumentului s-a desfășurat într-o atmosferă de sărbătoare națională. Au fost de față peste 5000 de participanți veniți din București, Iași, Cernăuți, Cluj, Oradea etc. După serbare, la grandioasa masă comună, împănată cu discursuri, poezii și romane pe versurile lui Eminescu, prelungită până a doua zi în zori, contribuind cu cele necesare locuitorii comunelor din zonă. Direcțiunea CFR a pus la dispoziție mii de bilete cu reducere de 75%. Participanților le-au fost înmânate insigne și ilustrate cu chipul lui Eminescu, de asemenea s-a organizat o tombolă cu 500 de volume cuprinzând poeziile poetului sărbătorit.

Pe soclu, sub numele poetului și data nașterii și morții a fost gravată o strofă din poezia **“Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie”**. Acest însemn simbolic ne amintește de aceleași versuri, care sunt înscrise, nu se știe anume când și de cine, dar se pot vedea în zilele noastre sub o hartă a României, pictată pe o mare nișă românească din Ierusalim, nu departe de mormântul Mântuitorului Iisus. Granițele țării pe hartă sunt marcate cu tricolorul românesc, în mijloc aflându-se Maica Domnului cu pruncul în brațe, ambii purtând în mâna liberă o panglică tricolor, iar sub hartă sunt reproduse două strofe din două poezii ale lui Mihai Eminescu: în partea stângă versurile din poezia „*Ce-ți doresc eu, dulce Românie*”, iar în dreapta versurile din poezia „*Rugăciune*” pentru Maica Domnului. Cu prilejul vizitei sale

ecumenice de trei zile în România, în 1999, Papa de la Roma, Sfântul Ioan-Paul al II-lea, în toate discursurile sale rostite într-o limbă română pe care o cunoștea bine – sărutând mai întâi pământul românesc - a denumit România „Grădina Maicii Domnului”. De asemenea, la Vatican, înainte de a pleca spre România - „Grădina Maicii Domnului”, Sfântul Ioan-Paul al II-lea (născut Karol Józef Wojtyła, care se recomanda uneori cu numele real, „Voitilă”), a recitat de la balconul Bazilicii din Piața Sfântului Petru din Roma, tot în limba română, poezia *Rugăciune* pentru Maica Domnului de Mihai Eminescu.

Revenind la evenimentul dezvelirii monumentului Eminescu, directorul de atunci al conservatorului din Timișoara, compozitorul Sabin Drăgoi a compus pentru acest eveniment muzica pe versurile poeziei „Doina” de Mihai Eminescu, pentru a fi cântată de vestitul cor mixt din Sânnicolau Mare, la care s-au alăturat corurile din alte 5 sate bănățene, întrunind peste 500 de coriști, care în fața monumentului au cântat melodia pe versurile lui Eminescu, zguduind inimile miilor de participanți.

Evenimentul dezvelirii monumentului a fost considerat de presa vremii din toate provinciile românești „O adevărată minune”: “Ce n-au putut face Bucureștii României întregite, ce n-a putut încă face Clujul românesc, a făcut, fără gălăgie, comuna bănățeană Sânnicolau Mare,” avea să declare poetul Aron Cotruș la această sărbătoare națională.

De atunci până la „Congresul Mondial al Eminescologilor” din 2018 au trecut peste nouă decenii, când - în 11 octombrie 1925 – la Sânnicolau Mare, în fața Gimnaziului (astăzi, sediul primăriei) a fost dezvelit primul monument ridicat ca omagiu adus făuritorilor Marii Uniri, în fruntea cărora acum străjuiește poetul militant pentru reîntregirea teritoriilor românești în Patria mamă.

Bustul poetului în mărime naturală a fost sculptat în București și așezat pe un soclu înalt de marmură neagră, împrejmuit cu patru stâlpi de marmură albă, legați între ei cu lanțuri. După dezvelirea monumentului acoperit cu o amplă pânză tricolor, festivitatea a fost deschisă de directorul școlii, urmată de un Te Deum și sfințit cu apă adusă din Râul Iordan, pe fondul muzical al „Doinei” eminesciene cântată de grandiosul corp al celor șase coruri reunite. Dintre cuvântări s-a remarcat cea a poetului Ion Minulescu, ministrul Culturii și cultelor. În final, reprezentantul Academiei Române, în persoana poetului academician Octavian Goga, un împătimit de Eminescu și militant pentru Marea Unire din 1918, a ținut un discurs impresionant. Tocmai de aceea din amplul text rostit cu patos patriotic vom reține câteva pasaje care sintetizează cel mai bine semnificația acestei **sărbători naționale**, organizată la **Sânnicolau Mare, considerat o bornă de hotar la granița dintre fosta Austro-Ungarie și actuala Românie Mare**, acțiunea fiind pusă sub egida unui cunoscut **dicton: „O graniță se apără cu un corp de armată sau cu statuia unui poet alături de inimile tuturor?”**. Întrebarea pusă atunci ca și acum și oricând ar fi: „Care este cel mai tare? Cine ar trebui să fie alesul?”. Vă propun să ascultați răspunsul de atunci al poetului Octavian Goga.

“Eminescu este și va rămâne cea mai strălucită incarnație a geniului românesc. Vremea de astăzi cu toate izbânzile ei îi aparține. A biruit crezul lui. Tot viforul de dărâmare și tot avântul de reclădire țâșnește din fulgerele lui. Prin scrisul lui Eminescu a cerut cuvânt ideea integralității naționale cu toate atributele ei logice.” [După moartea „profesorului său iubit” Aron Pumnul, timp de peste 4 ani] **„Elevul acestuia a pornit în pribegie, a simțit chemările întregului sol românesc, prins atunci sub atâtea stăpâniri vitregi...A plecat să-1 cunoască și pretutindeni a pus urechea să-1 audă. *Limba lui***

literară, într-o vreme când grămăticii de tot soiul o drămuiau cu erezii savante, se adapă din moștenirea «veche și înțeleaptă» a strămoșilor. Un proverb din munții Moldovei, o glumă de pe Târnave, o frază euritmă din Gorj, toate își dau întâlnire în atelierul lui Eminescu, ca să închege patrimoniul unității. El a fixat mai întâi, și de un caracter definitiv, tablele legii în graiul nostru. Nu e însă numai *codificatorul limbii literare*. Eminescu e mai mult, e părintele ideologiei naționale moderne în evoluția noastră.

E cel dintâi român al cărui creștet primește binecuvântarea din cer, dar ale cărui picioare sunt înfipite...în pământul strămoșesc...Mai mult ca oricare altul, el a crezut în neam; l-a simțit în adâncime, l-a înțeles în misiunea lui istorică”.

Octavian Goga [parcă justificând predicția lui Simion Bărnuțiu privind apariția lui Eminescu în contextul curmării cu limbajul armelor a cauzei naționale, pentru care a militat și el ca lider și ideolog al Revoluției din 1848, - după înfrângere lipsit de vreun orizont pentru izbândă, însă cu speranța că în viitor **din sânul poporului învrednicit SE VA IVI eroul care „crede în steaua mereu incandescentă a neamului”**, aidoma unui „Luceafer” călăuzitor pentru destinul neamului românesc și pentru „tinerețea limbei sale”] ca ecou al momentului istoric 1848, după 70 de ani în fața monumentului omagial confirma previziunea/predicția lui Bărnuțiu: **„Veacurile l-au strigat de departe, dincolo de «scripturile bătrâne», i s-a mărturisit misterul traco-romanice al începutului, i-a strălucit epopoea de la o mie patru sute, și l-au durut toate chinurile facerii de astăzi. Citiți “Doina” lui, cântecul năzuințelor noastre eterne: e cea mai categorică evanghelie politică a românismului.**

Eminescu, poetul, e cel mai echilibrat creier politic al României în creștere. Oricât ar fi dispuse mințile simpliste să creadă că jocul realităților scapă artistului și că înregistrarea cu precizie a necesităților naționale e numai apanajul politicianilor profesioniști, adevărul e altul. Citiți articolele lui și veți vedea că stați în fața unor axiome de valoare permanentă. Ele pot fi invocate la tot pasul ca un îndreptar de pedagogie națională”.

După ce am ascultat împreună parte din textul discursului rostit de Octavian Goga la dezvelirea monumentului de la Sânnicolau Mare din octombrie 1925, noi participanții la Congresul Mondial al Eminescologilor din septembrie 2018 de la Chișinău, pe tema „Eminescu și Marea Unire”, la întrebarea: „Între un corp de armată și poetul alături de inimile noastre”, noi cei de față pe cine am alege?

Dacă în răspunsul Domniilor voastre alesul este Mihai Eminescu, atunci pentru ceea ce întreprindem acum noi aici, sigur, de acolo de sus din veșnicia sa v-ar mulțumi însuși poetul, iar eu îmi cer permisiunea să vă mulțumesc anticipat pentru acest răspuns.

* Textul revăzut al comunicării prezentate la Congresul Mondial al Eminescologilor, Chișinău, 1-2 septembrie 2018.



*Monumentul Eminescu,
însemn omagial la Sânnicolau Mare*